

DORIS

FILMHANDLEDNING **SKJUT MIG**

av Lisa Lindén på uppdrag av Doris styrelse

Doris

Initiativet till Doris nätverk togs 1999 av filmarbetare som tröttnat på den ojämsställda filmbranschen. 2003 skapades Dorismanifestet där man gick från ord till handling. I manifestet ställdes kraven att manus ska vara skrivet av en kvinna; kvinnor på alla A-funktioner (konstnärligt bestämmande); minst en kvinna i huvudrollen och att originalmusiken ska vara komponerad av en kvinna. Under 2004, 2005 och 2006 genomförde Doris tre manustävlingar till vilka över sjuhundra manus kom in från kvinnor som kände sig manade att skriva under Dorismanifestet. Av de vinnande manusen har fem Dorisfilmer producerats och spelats in. Under 2008 spelas ytterligare två filmer in. Målsättningen är sätta samman alla sju filmer till en långfilm.

Filmhandledningar & kön

Svenska Filminstitutet har gjort filmhandledningar till många filmer som användas i skolan. Ett tema på deras hemsida om filmhandledningar heter På tjejernas villkor. Där står det att tjejjers frånvaro från bioduken delvis kan bero på att de inte syns lika mycket på gator och torg som killar. Texten lutar sig mot begreppet ”bedroom culture”, vilket betyder att tjejer förbereder sig för sitt vuxna liv i den privata sfären, och därför inte är lika aktiva i det offentliga rummet.¹

Visst är det så att tjejer och kvinnor i historien och framför allt under borgerligt 1700- tal, kopplas till den privata sfären, men vi i Doris tror inte att det är därför som tjejer inte syns lika mycket inom filmens värld. Varför inte i så fall göra mängder av filmer om de rum där tjejer/kvinnor vill och ibland tvingas vara, om det nu skulle förhålla sig så?

¹ www.sfi.se/filmiskolan 08-06-04

Nej, att tjejer/kvinnor har saknats och delvis fortfarande saknas på film och bakom kameran i produktionen, beror lika mycket på att det precis som i samhället i övrigt finns en manlig norm inom filmbranschen. Män släpps lättare fram och mannen ses som representant för människan. Det kvinnor gör och där de deltar värderas ofta lägre.

2005 gav Svenska Filminstitutet och Myndigheten för skolutveckling dock ut boken Först såg vi en film. Boken är ett kollage av teorier och tankar kring jämställdhetsarbete i skolan och på förskolan. Boken är användbar med konkreta tips och exempel från pedagoger och inte minst från elever själva. I Först såg vi en film problematiseras genus och jämställdhet också på ett tydligt vis.²

Bakgrund och syfte med Doris filmhandledningar – Doris i skolan

Hösten 2007 sökte och fick Doris medel från Västra Götalandsregionen för att initiera en diskussion i skolan om kön och genus och dess betydelse för film. Genom tidigare filmvisningar och tillfällen där Doris medverkat, har vi märkt att det funnits en efterfrågan efter material och tillfällen för att diskutera och på djupet analysera film utifrån genus/kön och jämställdhetsperspektiv. Och med dessa filmhandledningar påbörjar vi en sådan diskussion.

När det gäller barn och ungdom och skolan vill vi att både tjejer och killar ska kunna relatera till och tänka sig att kunna göra alla arbeten som finns bakom kameran. Både tjejer och killar ska kunna ha filmarbetare som förebilder genom en jämnare könsfördelning inom alla typer av yrkeskategorier. Vi vill vara med och skapa ett filmklimat där det varken finns direkt eller indirekt diskriminering i en filmproduktion. En målsättning kring Doris filmer när det gäller en yngre publik är att ifrågasätta normen med ett manligt, handlande subjekt. Genom att det är kvinnor, tjejer och tanter som tar plats i filmerna vill vi visa att de kan vara handlande subjekt som omgivningen i sin tur får reagera på. På så vis visar vi att flickor, tjejer, kvinnor och tanter kan hantera ett vapen, backa

² Först såg vi en film kan beställas på www.sfi.se/filmiskolan

med släp, slåss med svärd, råna en bank, upptäcka sin sexualitet tillsammans med sin kompis, arbeta som poliser, säga ifrån, älska en annan kvinna, rapa och hoppa som en groda och mycket mer. Vi visar att pojkar, killar, män och farbröder kan vara trötta på att leka med svärd, vara ömma mot varandra eller bli överkörda om de trakasserar sin partner. Vi vill lära små pojkar och större killar att även kunna identifiera sig med flickor och tjejer på film. I och med att det är vanligt med manus skrivna av män i filmbranschen så bryter Doris även där ny mark.

Vi visar att det går att göra alldeles ypperlig film med kvinnor både bakom och framför kameran. Någoting som filmbranschen länge indirekt inte ansett skulle gå.

Samtalets form

I filmhandledningarna finns det många olika frågeställningar, vilket gör att du som pedagog antingen kan välja ut frågor eller teman som passar just din grupp eller klass, eller så kan du tillsammans med eleverna gå igenom hela handledningen.

Under arbetet med filmerna och filmhandledningarna kan det finnas fördelar med att dela upp klassen i mindre grupper. Det är viktigt att skapa ett tryggt klimat där alla elever vågar uttrycka sig och fundera öppet. Det finns också tips på grupparbeten eller rollspel där det också kan vara bra med mindre grupper. De flesta frågor börjar med en ”neutral” fråga om filmen och hur karaktärerna i filmen upplever eller handlar i olika situationer. Eleven behöver därför inte, om den inte vill, tala utifrån sig själv, utan det är filmen som fungerar som utgångspunkt.

När det gäller en upplevelse av en film finns det inga rätt eller fel, alla tankar och associationer som väcks är viktiga. Om diskussioner dock tenderar att gå för långt ifrån frågeområdena kan eleven få kompletterade skrivuppgifter som de kan arbeta med på egen hand.

Nu kan samtalet börja!

Skjut mig

Regi: Anna Hylander
Manus: Carin Bräck
Producent: Anna Eriksson
Rekommenderad från 11 år
Längd: 13 min 30 sek

Handling

Vi ser en person, iklädd kaninmask komma utspringande från ett bank- eller postkontor. Rånaren lyckas med hjälp av sin pistol stanna en bil där kvinnan vid ratten (Gerda), under pistolhot, kör i väg med rånaren. Bilen jagas av polisen, men kommer precis undan eftersom polisbilen tvingas stanna vid en järnvägsövergång. Gerda kör till en skogsglänta och drar ut rånaren ur bilen och sedermera också masken från rånarens ansikte. Rånare visar sig vara en ung tjej, Alex. Alex vill ta bilen och åka vidare, men Gerda vägrar. Då siktar

Alex med pistol mot Gerda, men när tvekan uppstår, tar Gerda själv pistolen som hon riktar mot sitt huvud. När Alex inser att Gerda åkt till platsen för att ta livet av sig genom att gasa ihjäl sig i bilen, kastar hon bilnycklarna i sjön. Gerda blir förfärad och ber att få berätta sin historia om sitt livs kärlek Sonja. Genom tillbakablickar ser vi hur Sonja ligger dödsjuk och hur Gerda till slut stänger av de dropp och maskiner som håller henne vid liv.

Gerda berättar att nu väntar Sonja på henne och därför vill hon dö. Den yngre och den äldre kvinnan delar en flaska cognac och talar om kärlek och vad rånbytet ska användas till. Alex är djurrättsaktivist och släpper instängda djur fria. Kvinnorna har olika åsikter om djurrätt och de samtalar tills Alex somnar in. I gryningen kör två polisbilar upp mot skogsgläntan. Fyra poliser kommer smygandes fram till platsen där bilen är parkerad. Vi ser en person med kaninmask, och trots polisernas varningskott släpper personen inte pistolen. Vi ser samtidigt hur Alex dyker upp bakom bilen. När personen med rånarmasken ändå inte släpper pistolen som hon har i handen, skjuter en av poliserna och personen med rånarmasken ramlar död ner till marken. När masken tas av är det Gerda som ligger där. Alex springer därifrån.

Skjut mig är en film som innehåller och tar upp många olika saker. Den är uppbyggd som en actionfilm men tar upp många teman som en vanlig actionfilm kanske inte gör.

- Vad är din upplevelse av Skjut mig?
- Vilken scen kommer du ihåg bäst?
- Beskriv de olika karaktärerna i filmen? Vad de gör? Ålder? Kön? Vad de tror på?

Skjut mig – en actionfilm?

I Skjut mig finns vissa actionfilms inslag som till exempel rån och biljakt. Detta uppskattades i juryn för manustävlingen första året eftersom man tyckte att det var intressant att testa sådana moment med Dorismanifestets.

- Är det möjligt att beskriva Skjut mig som en actionfilm?
- Vilka actionfilmer gillar du bäst? Svenska? Amerikanska? Franska? Eller från något annat land?

- Vad har kvinnor för yrken och funktioner i de actionfilmer du har sett? Skiljer de sig mellan olika länder?

Att ge sitt liv för någon annan

I filmen tar den äldre kvinnan, Gerda, på sig skulden för rånet när hon utger sig för att vara rånaren. Hon ser det kanske som en möjlighet att få det som båda vill. I och med att vi fått hennes bakgrund berättad och vi sett hur hon riktat pistolen mot sitt eget huvud, vet vi att hon vill dö. Men man kan också säga att hon offrar sig för någon annan människas skull. I krig skulle man kunna säga att soldater ger sitt liv för någon annans skull, för ett lands skull.

- Finns det något tillfälle som du tror att du skulle kunna dö för någon annans skull, en värdering eller åsikt (för demokrati, yttrandefrihet etc)? Vilken situation skulle det kunna vara i så fall?

Sorg och vad som händer efter döden

I filmen vill Gerda begå självmord efter att hennes partner dött. Hon har levt en stor del av sitt liv och kanske tror hon att hon aldrig kan må bra igen. Att förlora den man älskar, ett barn, en kompis, en förälder eller en nära släkting kan beskrivas som ett trauma. Hur vi reagerar på det kan vara svårt att föreställa sig innan det händer. Människor kan reagera på många olika vis.

- Varför tror du att Gerda känner att hon vill dö när hennes partner inte längre lever?
- Tror du att det är skillnad på hur man kan känna när man är ung eller gammal när det gäller kärlek?
- På vilka sätt kan människor bearbeta sorg efter någon som har dött?
- Har du själv någon i din närhet som dött? Kommer du ihåg vad du kände och tänkte då?
- Hur tror de som är kvar i livet känner om någon nära dem väljer att dö och begår självmord?

När Gerda talar om sin partner talar hon om henne som sitt livs kärlek och att hon väntar på henne, som om hon är någonstans där man kan vänta på andra som ännu inte dött.

- Hur tänker du kring döden?
- Om du känner någon som är död, brukar du då tänka dig den personen på en särskild plats? Skriv och rita hur du tänker dig vad som händer när vi dör.

Är alla heterosexuella på film?

Precis som när det gäller könstillhörighet på film och vem som gör vad så finns normer om vilka människor som älskar varandra. Det klassiska filmparet är en man och en kvinna, det vill säga heterosexuella. Ofta är mannen lite äldre än kvinnan och ofta också lite längre. Ett sådant par kan kopplas till vilka våra vanligaste föreställningar om vad manlighet och kvinnlighet är. I Skjut mig utmanas en sådan norm eftersom kärleksparet i filmen istället är två äldre kvinnor.

- Hur många kärlekspar har du tidigare sett på film där de är över sextio år?
- Varför tror du att det är så få homosexuella par på film?
- Om du har set ett homosexuellt par på film, hur har de då beskrivits? Vilka roller har de spelat?

Vänskap, olikhet och generationer

I filmen kommer de båda kvinnorna nära varandra trots att det finns flera saker som utåt sett skiljer dem åt. De tillhör olika generationer och har på sätt och vis olika inställningar till livet, och döden.

- Vad tror du att kvinnorna lär sig av varandra i filmen?
- Tänk er att er klass skulle besöka ett ålderdomshem med en teaterpjäs om era liv, eller om ni skulle göra en film för äldre människor. Vad skulle ni då berätta och hur skulle ni gå tillväga?
- Om du tänker dig själv som sextio år äldre än vad du är idag, hur tror du då att du är och vad tror och hoppas du att du gör och lever ditt liv?

Aktiv dödshjälp

Gerda som själv är sjuksköterska, förkortar sin partners liv genom att stänga av de apparater som håller henne vid liv. Det händer att läkare i samråd med anhöriga, eller en anhörig ger aktiv dödshjälp för att förkorta en obotligt sjuk människas lidande. Det kallas aktiv dödshjälp och är förbjudet enligt lag i Sverige. Man får inte hjälpa en annan människa att dö genom att aktivt förkorta den personens liv. Så länge den personens hjärta slår får man inte stänga av livshjälpande apparater eller ge en hög dos av medicin för att personen ska dö. Även om man tror personen själv skulle velat det. Det finns även någonting som kallas för passiv dödshjälp, vilket betyder att man slutar att ge livsviktig medicin och även föda och kanske enbart ger smärtlindring för att förkorta en människas lidande. Det är inte olagligt.

- Tycker du att Gerda gjorde rätt eller fel när hon stängde av maskinen som höll Sonja vid liv?
- Tycker du att det borde vara lagligt att förkorta en annan människas liv? Varför då? Varför inte?

Djurrätt

Den unga tjejen, Alex anser att det är fel att hålla djur instängda, döda eller använda dem till medicinsk forskning. Den äldre kvinna som har varit med om att hennes älskade blivit obotligt sjuk och inte kunnat räddas är av en annan åsikt. Den unga kvinnan har valt att, trots att det är olagligt, bryta sig in på en djurfarm och stjäla djur för att ge dem nya hem.

- Vad tycker du om det Alex och hennes vänner gör när de befriar djuren?
- Är det rätt att göra vetenskapliga försök på djur till exempel för medicin, hygienartiklar och kosmetika?
- Finns det något som du tycker är så pass viktigt att du skulle tänka dig att begå ”civil olydnad” – det vill säga bryta mot lagen i ett som du tycker gott syfte?
- Prova rollspel. Föreställ er att ni ska argumentera för er ståndpunkt. Ni får en minut på er att tala mot eller för fritagning av djur.

Krav på realism

När Skjut mig har visats för olika testgrupper har en del personer reagerat på att det är ”bara” kvinnor i filmen och att det till exempel är fyra poliser i filmen som är kvinnor. Det har upplevts som överdrivet av en del som sett filmerna. I verkligheten är det dock inte alls ovanligt med att kvinnor är poliser.

- Varför tror du att det kan upplevas som överkligt att det är fyra tjejer som är poliser och som tillsammans åker ut på ett larm?
- Tror du att någon hade reagerat om det varit fyra män som var poliser, att det hade upplevts som överkligt?
- Ställer du olika krav på olika filmer att vara verklighetstrogn eller inte? Beror det i så fall till exempel på genre eller vilka förväntningar du hade innan?
- Hur tror du man kan göra för att få en jämnare könsfördelning inom till exempel filmbranschen?

Brott & straff

I filmen begås flera brottsliga handlingar (aktiv dödshjälp, rån, medhjälp vid brott, skyddande av brottsling, inbrott, fortkörning m.m) som personerna skulle kunna dömas för enligt den svenska lagen. Lagtexter ändras över tid och efter hur samhället förändras. Vad som är rätt i en tid kan vara olagligt i en annan till exempel. Innan 1921 fick till exempel inte kvinnor rösta i riksdagen och innan 1938 var det förbjudet med preventivmedel i Sverige.

- Finns det något brott som personerna i filmen begår som du inte tycker är så farligt? Kanske kan det vara lagen som ska ändras?
- Känner du till någon lag som ändrats där det tidigare var väldigt orättvist mellan könen?
- Kan du förstå varför karaktärerna i filmen gjorde som de gjorde?

Vad händer sen?

Skjut mig slutar med att Gerda dör och att Alex springer från platsen. De två huvudkaraktärerna skiljs på så vis från varandra. Men filmen slutar också med att en av poliserna har skjutit ihjäl en annan människa. När en film slutar så kan ändå berättelsen fortgå, i vår fantasi, i en uppföljning.

- Hur tänker du kring slutet, finns det något du skulle vilja ändra på?
- Vad tror du händer sedan? Skriv och berätta hur det går för den yngre tjejen. Kommer hon att fortsätta med sina aktiviteter? Tror du hon rånar fler banker? Hur tror du att hon kommer att minnas den äldre kvinnan? Vad tror du händer med polisen som sköt Gerda?

Din egen film

Idag är det på många sätt lättare än förut att göra sin egen film eftersom teknik är billigare och lättare att komma i kontakt med. För att bli en bra filmarbetare krävs en vilja, lust och träning. I filmbranschen finns många yrken. Några av dem är. Manusförfattare som skriver en berättelse. Regissör som tolkar manus och har det övergripande konstnärliga ansvaret för filmen. Fotografen som filmar med filmkamera. Scripta som håller reda på i vilken turordning de olika scenerna filmas och i vilken ordning de sedan kommer i filmen. Kostymör som bestämmer vilka kläder personerna i filmen ska ha på sig.

Även om det finns många olika yrken inom filmen så är det ett lagarbete där alla delar och funktioner är viktiga för slutresultatet – filmen! Tänk dig att du skulle göra din egen film.

- Vad skulle din film handla om?
- Vilka människor (karaktärer) skulle din film handla om? Är huvudkaraktärerna tjejer? Killar? Hur gamla är de? Vad gillar de att göra? Hur skulle din film börja och sluta?
- Skriv ett kort synopsis, en kort beskrivning av din film och vad den handlar om. Beskriv titeln på din film, filmens början, mitt och hur filmen slutar.

Produktionsfakta:

Skådespelare: Karin Bertling och Sasha Becker

Manus: Carin Bräck

Regi: Anna Hylander

Producent: Anna Eriksson

Musik: Midaircondo

Foto: Charlotta Tengroth

Scenograf: Lena Selander

Klippning: Ulrika Rang

Mask och Kostym: Ulrika Sjöo

Ljuddesign: Konstantin Dedes

Filmen är inspelad 2005

Av: Lisa Lindén

Fil. Mag genusvetenskap, medlem i Doris styrelse

Formgivning Joakim Jalin

Tack till:

Västra Götalands regionen, Kulturnämnden

Jens Lanestrand, filmkonsulent, Västra Götalands regionen

Karolina Westling, adjunkt Filmvetenskap Göteborgs universitet

Marika Jalin, pedagog, Övre Fontinskolan i Kungälv

Doris styrelse: Astrid Askberger, Gunilla Burstedt, Anna Eriksson, Bitte

Havstad, Annika Hellström, Silva Hildbrand, Aase Högfeldt, Lis Svensson och

Ingrid Thornell

Kontakt:

www.dorisfilm.se

lisa.linden@telia.com

www.sfi.se/filmiskolan

Först såg vi en film kan beställas på www.sfi.se/filmiskolan

DORIS **MANIFESTET**

- Manus ska vara skrivna av kvinnor
- Filmerna ska ha minst en kvinnlig huvudroll
- Alla beslutsfattande A-funktioner ska besättas av kvinnor
- Originalmusiken ska komponeras av kvinnor

Box 7098
402 32 Göteborg
www.dorisfilm.se